

Maldaknygė ir Lietuvos išsilaisvinimas

KUN. ROBERTAS GRIGAS

Pernai, minint Lietuvos laisvės lygos (LLL) 25 metų sukaktį, viešai nuskambėjo ir keli (iš pagrindinio laikų mums pažįstami) istorikų akcentai. Prisimenant puikų LLL laimėjimą – 1979 m. „45 pabaltiečių memorandumą“, pirmą kartą okupuotų Baltijos valstybių piliečių vardu pasmerkusį Molotovo-Ribbentropo paktą (memorandumas davė impulsą 1983 m. Europarlamento rezoliucijai už Baltijos šalių laisvę) – pabrėžtas reikšmingas LLL „tautinis politinis veikimas“, kurio esą „stokojo grynai Bažnyčios ir tikinčiųjų interesų gynimas“ (turima omeny pirmiausia Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika ir kita organizuota katalikų pagrindinė veikla sovietmečiu). Jokių būdu nemenuojant LLL nuopelnų rezistencijai – okupacijos metais teko dalyvauti ir „tautininkų“, ir „katalikų“ pasipriešinimo veikloje – objektyvumo dėlei, norėčiau suabejoti, ar tikintieji, *Kronika*, ir t.t. tegyena savo siaurus parašijinius interesus, apeigų atlikimo laisvę, ar vis dėlto sirgo ir bendraisiais tautos reikalais. Argumentuotai šiuo atveju tik vienu katalikiškos rezistencijos fenomenu – ateitininkės Adelės Dirsytės rankraščio *Marija, gelbėki mus*.

sytes (1909–1955) ir kitų represuotų lietuvių Sibire sukurtos 484 bažnyčios ir koplyčios atimtos iš tikinčiųjų ir naudojamos ne pagal paskirtį, iš jų 23 Vilniuje ir 22 Kaune. Vilniaus katedra paversta paveikslų galerija, Šv. Kazimiero bažnyčia – ateizmo muziejumi. Klaipėdoje bažnyčia tuojau po jos pastatymo perkonstruota ir koncertų sale.

Laikau rankose vokišką *Marija, gelbėki mus* (Maria, rette uns) 5-ji leidimą, išėjusį Limborge 1985 m. 110.000 egz. tiražu. Gavau jį 1994 m. Drezdene, Katalikų dienoje („Katholikentag“) iš nuosirdaus bičiulio, Bažnyčios istoriko dr. Rudolf Grulich, kurio parašyta maldaknygės gale baigiamąjį žodį verta visą paskaityti:

„Kryžių žemė po kryžiumi. Daugiau kaip prieš tris dešimtmečius šios maldaknygės originalas pasiekė Vakarų. Keturių lietuvių merginų parašė ją Sibire savo draugei, penki žmonės iš šimtų tūkstančių, kurie, sovietams antrą kartą okupavus Baltijos šalis Lietuvą, Latviją ir Estiją, buvo ištremti iš savo tėvynės. Katalikiškoji Lietuva, šimtmečiais sudariusi vieną valstybę su Lenkija, vadinama Kryžių žeme. Jau daugiau kaip keturis dešimtmečius ji neša kryžius: Bažnyčia yra varžoma ir persekiojama.“

Nuo okupacijos pradžios baigiantis karui vien tik Lietuvoje 484 bažnyčios ir koplyčios atimtos iš tikinčiųjų ir naudojamos ne pagal paskirtį, iš jų 23 Vilniuje ir 22 Kaune. Vilniaus katedra paversta paveikslų galerija, Šv. Kazimiero bažnyčia – ateizmo muziejumi. Klaipėdoje bažnyčia tuojau po jos pastatymo perkonstruota ir koncertų sale.

Visi vyrų ir moterų vienuolynai uždrausti. Nesuskaitomi koplytstulpiai ir pakelių kryžiai sunaikinti.

Prieš karą buvo 1487 dieceziniai ir 152 vienuoliai kunigai. Šiandien beliko 700. Vyskupų veikla varžoma. Vyskupijos turi tik apaštališkus administracinius. Nepaisant Bažnyčios atskyrimo nuo valstybės, šie vyskupijų valdytojai priklausomi nuo valdžios įstaigų: jiems neleidžiama ne Sutvirtinimo teikti be valdžios leidimo. Kunigai laikomi tik „kulto tarnais“; jiems uždrausta bet kokia forma mokytį religijos, netgi privačiai lankant parapijiečius. 50 proc. siekianti įstoti į kunigų seminariją kasmet atmetami. Veikia tik viena iš buvusių keturių kunigų seminarijų. Ir seminarijoje šnipinėja KGB. Nėra bažnytinės spaudos. Jokiam knygyne nėra religinės literatūros. Nuo karo pabaigos leista išspausdinti tik septynias religines knygas mažu tiražu. Per krates privačiuose butuose dažnai iškoma religinės literatūros. Už slaptą maldaknygių ir katekizmų spausdinimą gresia suėmimas. Devocionalinių parduodamas draudžiamas netgi šventoriuose.

Vaikams ir jaunuoliams iki 18 metų neleidžiama būti ministrantais, giedoti bažnyčios chore ar groti vargonais. Tikintys mokiniai mokykloje diskriminuojami, jiems taip pat gresia nepileidimas prie aukštojo mokslo studijų. Nuo 1945 metų iš darbo buvo atleista 2000 tikinčių mokytojų.

Nepaisant viso to, didžioji lietuvių tautos dalis ištikima savo Bažnyčiai. Taip pat ir po 1975 m. rugpjūčio 1 d. Helsinkio Baigiamosios akto buvo forsuojama antireliginė kova įvedant „Religinį susivienijimų nuostatą“. Areštų tradicija tęsiama ir šiandien.

Kaip energingai lietuviai kunigai, nežinodami visų priešinamų, gina Bažnyčios teises, rodo faktas, kad dauguma jų palaiko 1978 m. lapkričio 13 d. penkių kunigų įsteigtą „Tikintųjų teisių gynimo katalikų komitetą“. Iš samizdato (savilaidos) žurnalų, pirmiausia iš „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“, mes sužinome, kaip ryžtingai tikintieji remia savo Bažnyčią ir ginas ją nuo prievartinės ateizacijos.

Lietuva yra Marijos kraštas. Nacionalinė Marijos šventovė lietuviai laiko Aušros Vartų stebuklingąjį paveikslą Vilniuje. Čia vieninteliuose išlikusiose Vilniaus miesto vartuose Dievo Motina garbinama kaip „Lietuvos Valdovė“. Šv. Tėvas Jonas Paulius II po jo išrinkimo popiežiumi padovanojo Aušros Vartų šventovei savo kardinoliškąjį biretą. Tokia Marijos dvasia liudija ir ši maža maldaknygė. Paprasta jos leista išspausdinti tik septynias religines knygas mažu tiražu. Per krates privačiuose butuose dažnai iškoma religinės literatūros. Už slaptą maldaknygių ir katekizmų spausdinimą gresia suėmimas. Devocionalinių parduodamas draudžiamas netgi šventoriuose.

Isidėmėkime: 1985 metai! Penktoji laida 110 tūkstančių egzempliorių tiražu per visą vokiškai kalbantį pasaulį! Nors kalbama apie Bažnyčios patiriamas represijas, kiek svarbios tiesos koncentruotai pasakoma apie tikrąją Lietuvos situaciją, jos patiriamą priespaudą ir

engėjų sistemos daromas neteisėtas! Ir tai – ne politinėje deklaracijoje, o maldaknygėje! Žmonės ją emė ir rankas nusiteikę melstis, prašyti Dievo pagalbos. Ir čia pat, sykiu su maldomis, dvelkiančiomis Sibiro šalčiu, mirties artumu, bet drauge ir represuotųjų ištikimybę Kristui – tokia informacija apie Lietuvą! Galime įsivaizduoti, ko kiau tai įtaka, kaip tai veikia besimeldžiančiųjų sielas ir kaip jose pasilaidavo! Taip, be abejo, LLL ir VLKO kreipimaisi, pareiškimai, nuolatinės apeliacijos ir pasaulio galingųjų sąžinės dėl paverptos Lietuvos, St. Lorzoracio ir St. Backio diplomatinio tarnybu darbas Vakaruose buvo be galo svarbus Lietuvos išsilaisvinimo bylai. Tačiau ar nėra tiesa, kad jie pasiekdavo tam tikrą jau besidominčiųjų ar suinteresuotųjų elitą, politikos sluoksnių viršūnes? (Tiesa, per Vakarų radiją – ir daugelį iš mūsų, teikdami viltį ir džiugindami). Bet ar A. Dirsytės maldaknygės liudijimas „iš kančios gilumų“ nebuvo pati tikroji „liaudies diplomatija“, šimtą tūkstančių tūkstais pasiekdama daugybę geros valios žmonių – pasiekdama vienoje intymiausių žmogaus dvasios būsenų, maldoje – ir nuteikdama okupuotos Lietuvos naujai. Jau pačių maldų turinys perteikė visą Lietuvos laisvės praradimo tragizmą, žadino užuojautą ir solidarumą, nekaltant apie tokias specialias, paaiškinančias įžangas, komentarus kitakalbėmis skaitytojams, o juk buvo ne vien vokiškas vertimas, ir ne viena laida.

Štai kitas MGM vertimas – 1963 m. Connecticut valstijoje, JAV, anglų kalba išleista *Mary save us*, „translated by Kęstutis A. Trimakas“, su panašia į vokiškąją Bostono arkivyskupo įžangą. Joje minimi lietuvių kankiniai, tremtiniai, pagrindinio pasipriešinimo „komunizmo tirionijai“, „KZ camps“ (koncentracijos stovyklos) – ir angliškai kalbantieji maldininkai kviečiami solidarizuotis su pavergtaisiais. Viršeliuose – Aušros Vartų Marija, kaip ir vokiškojo leidimo paskutiniame viršelyje – Sibiro kankinių kapų fotonuotrauka (!) Maldyno priešlapyje – vertimų į kitas kalbas ir tiražų sąrašas. Pasirodo, iki 1963 m. *Marija, gelbėki mus* jau buvo pasirodžiusi: anglų kalba – 60.000 egz. tiražu, vokiečių – 45.000, italų – 10.000, taip pat ispanų, prancūzų, lenkų, kinų kalbomis. Pameginkime suprasti, koks moralinės talkos, šalininkų ir veiklių rėmėjų potencialas per tai buvo telkiamas Lietuvos laisvei. LLL minėjimuose buvo paliudyta, kad sovietų persekiojamą gyd. Algirdui Statkevičiui Atgimimo pradžioje emigravus į JAV, jam pavyko užmegzti ryšį su konservatyvia katalikiška organizacija „Tradicija, šeima, nuosavybė“ („Tradition, family, property“ – TFP) ir užangažuoti ją atkuriamai Lietuvos nepriklausomybei remti. Ši organizacija palaikoma ypač senosios Vakarų Europos ir Lotynų Amerikos aristokratijos; jos atstovus, nešančius aukštinę liūtų vėliavą, atsidavusius Marijos apsišvišimo

per tikėjimą ir pasitikėjimą Dievu. „Sujungti mus visus vienybės gyvū tikėjimu, nepalaužiamai viltimi ir nežinančia ribų meile“, – kreipiamasi į Šv. Trejybę.

„Marija, maldauju pagalbos tėvynės gynėjams, maldauju tikro poilsio gyvybę paguldžiusiems už savo žemę, maldauju taikos ir ramybės savo kraštui ir išvargusiam pasauliui“. Būdinga! – aiškūs ir drąsus partizanų kovos priminimas („Tėvynės gynėjai“), pagarbai malda už žuvusius drauge su taikos prašymu (ko dėl suprantamų priežasčių nebeliko tose negausiose sovietų leistose katalikų maldaknygių laidoose); tai ir nekeista – autorė ir jos MGM pirmiesiems adresatams, naudotojams, užaugusiems nepriklausomo krašto atmosferoje, dorinę sąvagdą skatinančių katalikiškų organizacijų aplinkoje, buvo savaimė suprantamas krikščioniškasis patriotizmas ir katalikiškasis platumas (MGM dažnai pasikartojantis motyvai yra ne vien savo krašto, bet ir pasaulio, ir kitų tautų, ir netgi priešų, kankintųjų užtarimas prieš Dievą).

Šv. Mišių maldoje prašoma: „(Dieve) (...) priimi ir mano kančias: nuovargį, paniekinimus, ilgesio ašaras, alkį, šaltį, Nukelta į 2 psl.

TURINYS
Adelės Dirsytės maldaknygė *Marija, gelbėki mus*.
Liūnės Sutemos poezija. Paskirtos JAV LB Kultūros tarybos premijos. Pristatyta Beatrice Kleizaitės-Vasaris knyga. Rameus miestelio idilės. Leidiniai.

*Marija, kelian
savo nuvargusias
rankas į Tėvę ir
maldauju atleisti
savo ir savo
visų ydų, klaidų,
netobulumų
ir nusidėjimų
Jėzui.
Viskas Jėzui
diena ir naktis*

Adelės Dirsytės rankraščio faksimilė iš maldaknygės *Marija, gelbėki mus*.

Fatimoje – komunizmo žlugimo pranašystės – skelbimai, kasmet matome Šiluvos atliaduose. TPF surengė masines akcijas už Lietuvą ir per 1990–1991 m. visame pasaulyje, bei Gorbaciovui įteikė 5 milijonus Lietuvos nepriklausomybę remiančių parašų. Mums tuo sunkiu metu tai buvo milžiniška moralinė ir politinė pagalba. Tačiau turėtume pripažinti, dirva katalikiškajame pasaulyje tam jau buvo paruošta – be kitų Lietuvos kančių ir teises garsinusių pastangų, taip pat ir tūkstantiniais įvairiakalbais *Marija, gelbėki mus* tiražais. Nežinodami, dėl ko ir už ką, žmonės nepuola milijonais pasirašyti peticijų. Ar daug kas iš mūsų, pvz., skubėtuose pasirašyti už demokratiją Myanmar valstybėje, kur taip pat pažeidžiamos žmogaus teisės? Ar daug kas žino, kur tas Myanmaras yra? O kas yra Lietuva, ir kas joje vyksta, krikščionių pasaulis žinojo – didžiule dalimi katalikų pagrindinio spaudos deka, kurios pradininke, viena pirmųjų kregždžių, pralaužusių geležinę uždangą, buvo *Marija, gelbėki mus*.

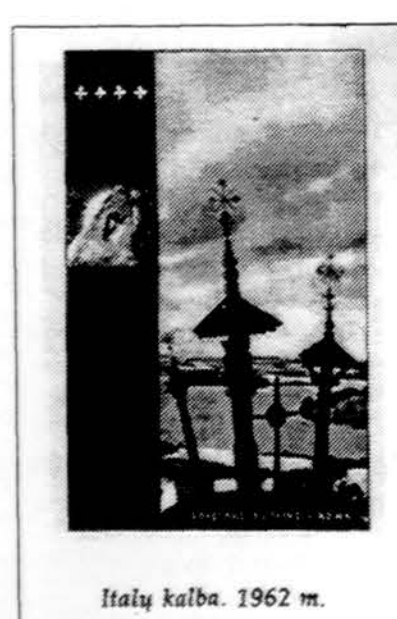
Bet pažvelkime, kiek tai įmanoma, dabarties analizuojančių žvilgsniu į MGM įtaką mūsų pačių, t.y., Lietuvos visuomenės atgimimui, savimonei, laisvės vertybių išsaugojimui. Šiuo požiūriu MGM galime laikyti katalikišką etinės, dorovinės kovos už laisvę (ir tautos sielą) programą, kaip 1949 m. Vasario 16-osios visos Lietuvos partizanų vadų Deklaracija buvo teisėtos besipriešinimo krašto valdžios politinė programa. MGM maldų tekstuose labai aiškiai sudėlioti esminiai akcentai, kas siektina, ko vengti, kur ir kokios paramos ieškotina, kad kilni laisvę sugrįžtų į Lietuvą, o smurtinę nelaisvę pakeltume oriai ir išliktume laisvi savo dvasia. Pacituosiu iš MGM tokias programines nuostatas, ugdžiusias pavergtoje Lietuvoje patriotizmą ir rezistencinį ryžtą

Lenkų kalba. 1966 m.

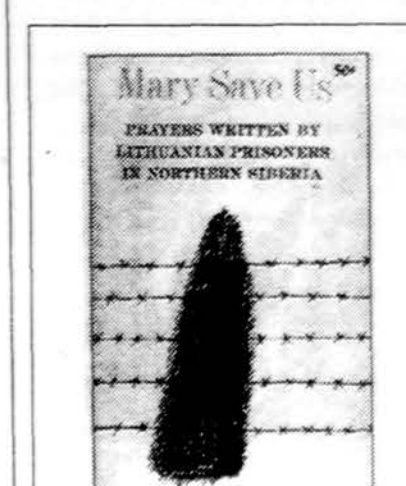
Maldaknygės pirmasis leidimas. 1959 m. Putnamas, JAV

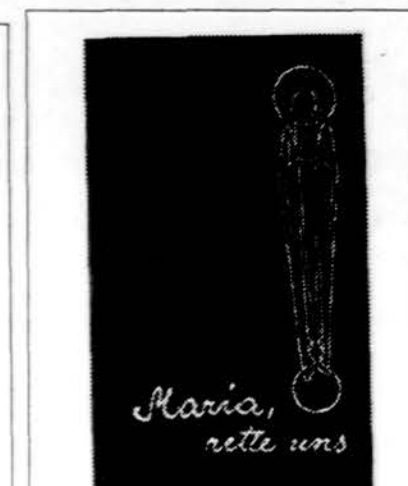
Italų kalba. 1962 m.

Olandų kalba. 1961 m.

Anglų kalba (pirmasis leidimas). 1960 m.

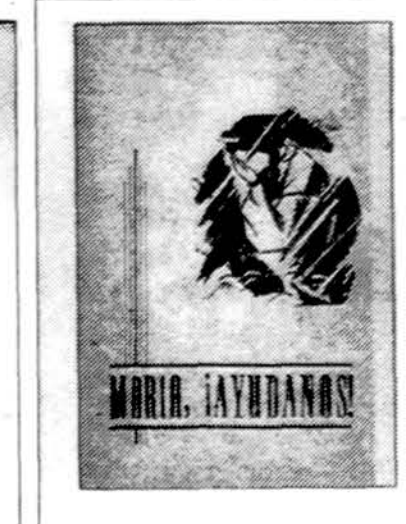
Vokiečių kalba. 1960 m.

Kinų kalba

Lietuvių kalba (antrasis leidimas). 1963 m. Putnamas, JAV

Ispanų kalba. 1962 m.

Prancūzų kalba. 1967 m.

Minint Adelės Dirsytės 95-ąsias gimimo metines Kėdainiuose 2004 m. balandžio 18 d.: vietiniai šauliai pagerbė buvusios mokytojos A. Dirsytės atminimą ir stovėjo garbės sargyboje prie jai skirtą paminklo. Aušrinės Valevičienės nuotrauka.

Maldaknygė ir Lietuvos išsilaisvinimas

Atkelta iš 1 psl.

dvasios negales, mano pastangas už Tėvynės laisvę, už mylimųjų ir prietelių geresnę dalį, už kovotojų vėles" (pedagogiška! – įdedant į maldą „pastangas už tėvynės laisvę“, suponuojama, kad jos, tos pastangos, yra arba turi būti).

Skirtingai negu sekuliariose politinėse ir nacionalistinėse deklaracijose, kur tikslai keikiami priešais, engėjai ir aukštinami savi, *MGM* ir čia mato plačiau, išvėgia ir atveria mums nemaloniją, bet realią ontologinę gelmę – blogis slėpi ne tik išorėje, kankintųjų asmenyje ar jų sistemoje, bet, deja, ir mūmose pačiuose. Todėl *MGM* tekstuose nesiekia pasikartoti šios neišvengiamos tiesos pripažinimas, išpažinimas ir meldimas Dangui išlaisvinti iš blogio, laisvės grovėjo, ir pačius lietuvius, t.y., kenciančius, aukas: „Marija, keliu savo nuvargusias rankas į Tave ir (...) maldauju atleidimo savo ir saviškių ydų, klaidų, netobulumų ir nuodėmių; arba – „Dieve, atleisk man mano nusikalčius ir sustiprink mane mano uždaviniais, kad tobulai juos atliktčiau; Vėlyk maldą sakoma: „Vėlyk Jėzau, padėk prisikelti iš savo ydų man, mano mylimiesiems, mano Tautai, prikelti taip pat visus klystančius“. Šv. Antano prašoma: „Padėk mums nugauti vergiją savyje, kad mūsų tarpe išnyktų visoks pataikavimas, skundai, kerštas, neapykanta, kišimasis į kitų reikalus, kad aš nebūčiau kitų laisvės žudikė...“ Štai tas labai praktiškas krikščioniškojo išsilaisvinimo kelias, kurį siūlo ir siūlo tautiečiams *MGM* ir kurio reikšmingumą taip retai įvertina grynai politinio veikimo šalininkai.

Maldaknygės tekstai nuostabiai skatina tarpusavio solidarumą, egoizmo atsisakymą ir mintį aukotis dėl kitų ir tėvynės (prisiminkime, kad pirmiausia tai buvo skiriama žmonėms, esantiems ant fizinio išsekimo slenkstio, išlikimo instinktas dažniausiai grėsmingai atakuoja asmens pasaulėžiūrinis principus, *MGM* nuolat krepia savo skaitytųjų akis į pasiaukojimo vertingumą: „Viešpatie, daryk ką nori su manim, tik pasigailek mano Tautos ir mano mylimųjų“, – prašoma Šv. Mišų aukojimo maldoje. Per pakylėjimą kviečiama melstis „Maldauju Tave,

Išganytojų, pakeisti visą mano būtybę, padaryk iš savanaudės, savim susirūpinusios, paskendusios kasdienybėje, užjauciančios kitus, padedančios kitiems. Padaryk, kad suprasčiau kitų vargus, kad jų lengvai nesmerkčiau. Pakeisk mano ir mano Tėvynės veidą“. Matome, kaip tai tinka, nors ir rašyta lagerio sąlygomis lagerininkams – ir mūsų kasdienybėje.

Maldaknygė užbaigiančioje ugningoje Kaldų maldoje Betliejaus Kūdikini didžiavasiškai sakoma: „(...) Jei reikia auko, imki jas iš manęs, tik, duoki man kankinių drąsos ir stiprybės“. Ši svarbi teologinė mintis – kad mes pajėgūs heroizmui, bet ne savo, o Dievo jėga – kartojasi kaip svarbi nuoroda, rekomendacija ne vienoje *MGM* maldoje: „Dangaus Tėve, veski mane į Dangaus laimę“ kaip Tau patinka: per bedugnes, per šalčius... Aš visur eisiu, tik rodyk man kelią“ maldą Šv. Trejybę, pasigailek“). Šv. Mišų Aukojimo maldoje ryžtasi: „Viešpatie, noriu sekti Tave, tik veski mane, duok man jėgų, išminties, nuskaidrink mano troškimus. Visą priimsiu iš Tavo rankų su dėkinga širdimi: bejėgiškumą, begalinį ilgį, panikinimus, apleidimą, užmiršimą, netekimą laisvės, brangiausiųjų...“

MGM yra dvi „specifiškai katalikiškos“ idėjos, kurias, manytume, galės suprasti, ar juo labiau, priimti krikščioniško ar bent jau religinio mąstymo žmonės. Viena iš jų – teigimas, kad skaisa, šeimų dora ir ypaci jaunimo skaitumas yra svarbus tautos laisvės kovos ginklas. „Marija, sužadink mūsų krūtinę milžinų galią, išlaikyk skaisčią Tautos Dvasią, kurią mūsų bočiai per amžius augino“ – prašoma maldoje, kurios vardu buvo prasmingai ir simboliškai pavadinta visa maldaknygė. Kryžiams kelio meditacijose, užvardintose „Mastyki-me V. Jėzaus Kristaus kanciją“. Sibiro lietuvių mergaičių maldaknygė pakartotinai kviečia: „Sudarykime sąlygas klestėti skaitumo dorybei, padėkime jaunimui pavyzdingu savo gyvenimu“; ten pat meldžia: „Jėzus, numylejęs skaistybę, padėk žalių rūtų, lelijų, tulpių kraštui, Marijos žemės vaikams auginti nemarius skaitumo idealus“. Maldoje į Šv. Juozapą ir šiandien be galo aktualiai prašoma: „Šv. Šeimos Glo-

bėjau, padėk mūsų besikuriančioms šeimoms, kad jėsa amžinai neužgestų uždegti meilės žiburiai, kad jie išaugtų šviesiems, kad jų jokie vėjai neužgesintų, o mus sugrąžint į šeimos židinius didžiam kūrybiniam darbui“.

Antra idėja, neįprasta grynai sekuliariai politinei laisvės kovai, yra *MGM* pasaulėžiūroje (kur nesiekia meldžiamasi už gyvuosius ir žuvusius laisvės kovotojus kaip už karžygius) integraliai ir pakartotinai reikiama gerio linkėjimas taip pat ir priešams bei kankintojams. Nors tai nelengva suvokti ir dar sunkiau, žinant pokario (o netgi ir dabarties) kontekstą, įgyvendinti, tai kaip niekas kitas atskleidžia krikščioniškojo patriotizmo (laisvės kovos) pilnatvę ir *MGM* autorės žmogiškąjį orumą bei žavesį. Išiklausykime: „Duoki mums išminties, ir jėgos ramiai iškęsti visus nesusipratimus, panieką ir neapykantą“ (įžanginė maldą „Dangau, palaimink vargo dieną“); „Viešpatie, pasigailek ir tu, kurie mums persekioja ir kankina, duoki ir jiems pažinti savo meilės saldumą“ (Šv. Mišų maldų pradžia); „Jėzau, pasigailek smerkėjų, neteisėjų teisejų“; „Dekoj, Gailestingumo Dieve, už tas širdis, kurios man tūk daug gero padarė, kurios manęs niekad neužmiršta, dėkoju ir už tuos, kurie manęs

neapkęsdami, auklėja ir išpeja“ maldą („Po Šv. Komunijos“). Čia ir kitose *MGM* maldose yra toji autentiška krikščionybė, iki kurios mes, drįsčiau pasakyti, savo bendravime – netgi ne su priešais, o tarp savių, kunigų ir pasauliečių, krikščioniškų institucijų šeimose – dažnai pasirodome dar nepajėgūs. *MGM* moko kilti aukščiau ir siekti daugiau krikščioniškos kasdienybės santykiuose.

Stebint, jeigu nepripažintume Dievo malonės ir sielos galios, kiek didžio turinio ir konceptualių dalykų toji nežmoniškų Gulago sąlygų išsekinta mokytoja (Adelė Dirsyte) sudėjo į ploną maldynėlį. Šalia religinių gelmių čia galime atrasti ir pasikartojančią kelių Lietuvos atgimimo koncepciją – priespaudos gniuždomų tautiečių drąsinimą, tautinės savivargos budinimą Lietuvos garbės ir misijos priminimą. „Marija“, – kreipiamasi maldyno pradžioje, – „(...) paguoski krauju ir asaromis apšlakstytos žemės vaikus (...)“. Maldaknygės „vardinėje“ maldoje, kaip didingoje poemoje Tėvynei, sakoma: „Marija, gelbėk krauju ir asaromis, pasiaukojimu, pasiryžimais ir meile išpuostą žemę. (...) Marija, apšviešk klystančius, gelbėk mirusius karžygius, leisk prisikelti mūsų šventai Lietuvai, kad, kaip šviesi žvaigždė, kitų tautų tarpe šviestų, spindėtų ir garbintų Tavo Sūnaus ir Tavo begalinį gailestingumą ir meilę“. Štai krikščioniškos Lietuvos vizija ir siekis – kaip alternatyva materialistinėms, ekonominėms, finansinėms nūdienos „šviesios ateities“ konspekcijoms, tegul ir su Europos Sąjunga siejamoms. Nors daugelis, suvokdami Lietuvos įsitvirtinimo Vakarų erdvėje geopolitinę būtinybę, už narys ES balsavome, suprantame, kad ji nepavarduos tautai Dievo karalystės...

Drauge šiame tekste liudijama krikščioniškoji tolerancija, pagarba ir teisių pripažinimas lygiai kitiems kaip ir savo tautai.

Net ir skaudžioje ilgesio maldoje primenamas tėvynės gėris ir vertybės: „Pažvelk, o Motina, ir mūsų vargo ir ilgesio sutrintas širdis, į mūsų nuo šalčio ir alkio pamėlusias lūpas. Gražink mus į šalį, kurią mums pats dangus dovanuoja, į kryžių ir bažnyčių žemę, į kraštą, kurį Tu nuo amžių pamėgai. Leisk mums vėl išvysti gausius malonėmis paveikslus, šventoves“ („Maldą į Girkalnio Gailestingumo Motiną“); maldoje į Šv. Kazimierą prisimenamas metraščiuose minimas stebuklas sunkiu Lietuvai svetimųjų antpuolio metu (jai esant pavojui,

iš dangaus padėjai mūsų kariuomenei“) ir meldžiama padėti „prisikelti mūsų Tautai kilniam gyvenimui, o mums veikiai sugrįžti į žemę, pašventintą kankinių kūnais, nekaltomis asaromis ir begaliniu sielvartu“.

Vertas atskirų tyrimų mūsų pogrindžio ir jo spaudos reiškinys yra *MGM* publikavimas kitose maldaknygėse, kurios elementarios religinės leidybos bado metais, jau vėlyvuosiu sovietmečiu (Brežnevo–Andropovo valdymas) buvo naujųjų knygnešių – Petro Plumpos, kun. Juozo Zdebskio, Pauliaus Petronio, Vytauto Andziulio–Juozo Bacevičiaus pogrindžio spausdėtojų tiražuojamos ir platinamos visoje Lietuvoje. Jos buvo tiek paplitę, kad nepaisant valdžios represijų ir leidėjų areštų, pasiekė tikintuosius daugelyje parapijų; vaikai iš jų ruošėsi Pirmajai Šv. Komunijai, meldėsi (taip pat ir šio rašinio autorius). Į tą vargo metų dvasinę duoną, tas maldaknyges, tarp kitų įprastinių maldų, litanijų, poterių ir katekizmo tekstų budavo įterpiamos, jei neklystu, kai kurios partizanų maldaknygių maldos ir maldos iš *MGM*. Pavyzdžiui, brežnevianiais laikais labai paplitusiam pogrindžio leidybos maldynėlyje „Garbė Tau, Viešpatie!“ randame „Laisvės maldą“ („Dieve, kuris leidai tautas ir idiegi joms laisvės troškimą, gražink ir mūsų tėvynei laisvės dienas (...) – 90 psl.; koks maistas buvo toksai tekstas sistemoje, vertusioje savo vergus entuziastingai dainuoti, kad nežino kitos šalies, „kur taip laisvai alsuoja žmogus!“). „Laisvės maldą“ man atrodo paimta iš kažkurių partizanų maldaknygės, ją mintinai mokojo ir dažnai kartoję nuostabios ištermės ilgametis Sibiro lagerių kalnys, gilūs katalikas, būvęs partizanų spaudos leidėjas a t a Petras Paulaitis; šiame maldyne taip pat išspausdinta „vardinė“ A. Dirsytės maldaknygės maldą „Marija, gelbėk mus“. Kituose vėlesnio laiko maldynuose esu radęs įterptą maldą iš *MGM* į Šv. Antaną, kurioje tuometinių kratų vykdytojų akimis „nusikalstamai“ skundžiamasi, kad „praradome brangenybių brangenybę laisvę“ ir prašoma „išmokyti ją branginti, mylėti ir ginti“. Tačiau kokių principų ir pagal kokius kriterijus buvo parenkamos *MGM* maldos, spausdinant jas vėlesnėse, labiau vaikų katechezė (tuo metu draudžiamai) skirtose pogrindžio maldaknygėse – daugiau gal galėtų pasakoti buvusieji prie slaptosios leidybos lopšio, jos organizatoriai – pvz., arkiv. S. Tamkevičius.

Pagal balsų daugumą paskirtos šios premijos:
Žurnalisto – Broniui Juodeiui;
Dailės – Giedrei Žumbakienėi;
Radijo – „Lietuviškų melodijų“ radijo valandėlių vedėjui Algijui Zaprackui;
Teatro – Audrei Budrytei;

Š. m. rugsėjo 14 d., antradienį, Čikagoje posėdžiavo JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos sudaryta komisija ir paskyrė 2004-ųjų metų Žurnalisto–spaudos darbuotojo; Radijo–radijo darbuotojo; Dailės; Tautinių šokių; Muzikos; Teatro premijas.

Premijoms laureatai buvo siūlomi laiškais, o taip pat ir komisijos narių. Komisiją sudarė: JAV LB Kultūros tarybos pirm. Marija Remienė, tarybos narys Leonas Narbutis, Ritonė Rudaitienė, dail. Magdalena B. Stankūnienė, (kuri buvo sudariusi savo komisiją, susidedančią iš dailininkų: Ados Sutkuvienės, Jurgio Daugėlos, Daivos Karužaitės ir Marytės Meškauskaitės), dienraščio *Draugo* vyr. redaktorė Danutė Bindokienė ir patariamuoju balsu – Lietuvių tautinių šokių instituto pirm. Nijolė Pupienė.

Pagal balsų daugumą paskirtos šios premijos:
Žurnalisto – Broniui Juodeiui;
Dailės – Giedrei Žumbakienėi;
Radijo – „Lietuviškų melodijų“ radijo valandėlių vedėjui Algijui Zaprackui;
Teatro – Audrei Budrytei;

LIŪNĖ SUTEMA

Mano metai turi tryliką mėnesių
Su trylika dienų –
Be naktų,
Be sauletekų,
Be saulėlydžių
Tik trylika vidudienų –
Ir kai vidudienio saulė,
Lyg įdeginta geležis
Palies mane
Žinosiu
Baigias tryliktoji diena

Sugrįši
Sakiau,
Sugrįši,
Tik nebijok –
Sugrįši, ir vėl matysi
Jonvabalius žiburiuojant,
Prie tavo lango vakare –
Neištesėjau žodžio –
Kažkieno grubi ranka,
užspaudė žiburelius
Tamsu –
Ir likau viena

Vakar ruduo atsivėrė,
lyg negyjanti žaizda –
Neskaudėjo. Ne –
tik nudažė medžių lapus,
ir staigus vėjo gūsis
juos tėsė į mane –
Neišgąsdino. Ne –
tik pajutau, kad kitokio rudens
niekada nebebus
tik negyjanti žaizda.

Viešpatie,
Noriu tau padėti
Noriu pasislėpti
Sugriautam mieste,
Nesvarbu kokiame ir kur
Sugriautų miestų dabar visur,
Noriu surankiot griuvėsiuose,
Visas maldas ir litanijas,
Kurį tu negirdėjai,
Arba girdėt nenorėjai,
Arba tikėjai, kad kas nors
Jas atras ir užkas
Apleistas maldas ir litanijas
Ir neišduos, neišsižadės
Tavęs

Paskirtos 2004-ųjų metų JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos premijos

Š. m. rugsėjo 14 d., antradienį, Čikagoje posėdžiavo JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos sudaryta komisija ir paskyrė 2004-ųjų metų Žurnalisto–spaudos darbuotojo; Radijo–radijo darbuotojo; Dailės; Tautinių šokių; Muzikos; Teatro premijas.

Premijoms laureatai buvo siūlomi laiškais, o taip pat ir komisijos narių. Komisiją sudarė: JAV LB Kultūros tarybos pirm. Marija Remienė, tarybos narys Leonas Narbutis, Ritonė Rudaitienė, dail. Magdalena B. Stankūnienė, (kuri buvo sudariusi savo komisiją, susidedančią iš dailininkų: Ados Sutkuvienės, Jurgio Daugėlos, Daivos Karužaitės ir Marytės Meškauskaitės), dienraščio *Draugo* vyr. redaktorė Danutė Bindokienė ir patariamuoju balsu – Lietuvių tautinių šokių instituto pirm. Nijolė Pupienė.

Pagal balsų daugumą paskirtos šios premijos:
Žurnalisto – Broniui Juodeiui;
Dailės – Giedrei Žumbakienėi;
Radijo – „Lietuviškų melodijų“ radijo valandėlių vedėjui Algijui Zaprackui;
Teatro – Audrei Budrytei;

Tautinių šokių – Rasai Poskočimienėi;
Muzikos – Lietuvių meno ansamblui „Dainava“, vadovaujamam muz. Dariui Polikajui.

Premijos laureatams bus įteiktos 22-ojoje Premijų šventėje š. m. spalio 30 d., šeštadienį, ruošiamose Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, IL. Premijų šventę ruošia JAV LB Kultūros taryba; premijų mecenatas – Lietuvių fondas. (D.B.)

ATITAIŠOME

Šeštadienio, rugsėjo 11 d., *Draugo* priedo „Menas, literatūra, mokslas“ laidoje išspausdintame Vytauto Bieliausko straipsnyje „Globalizacija, tautiškumas ir tapatybė“, pasitaikė korektūros klaida – paties paskutinio paragrafo pirmame sakinyje (3 psl.). Pakartojame tą sakinį, kaip turėjo būti išspausdintas ir atsiprašome straipsnio autoriaus.
„Bet nereikia užmiršti, kad globalizacija yra procesas, kuris neturi nei savos (buvo išspausdinta „dvaro“) kultūros, nei savo moralės, nei artimo meilės principų...“

Adelės Dirsytės giminės prie Dirsių šeimos kapo šetoje. Čia palaidoti Adelės tėvai – Antanas Dirsis ir Agota (Ragaitė) Dirsiene, broliai Jonas, Juozas ir tėvo sesuo Marija Dirsyte. A. Valevičienės nuotr.

Tikėjimo ir meno spindesys

ALDONA ŽEMAITYTĖ-PETRAUSKIENĖ

Pagalau sulaukėme veikalo, kuris Lietuvos dailės istorijoje užpildė baltąją dėmę. Tai Beatričės Kleizaitės-Vasaris knyga *Lietuvių dailininkų darbai Amerikos šventovėse*, kurią 2004 m. pavasarį išleido Kauno arkivyskupijos muziejus (dailininkas Albertas Broga; fotografijos – A. Elksaus, B. Kleizaitės-Vasaris, V. Mazelio, V. Viesulo; spausdino Adomo Jakšto spaustuvė; parėmė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, Vilniaus miesto savivaldybė ir Sauliaus Karoso labdaros ir paramos fondas. Autorė, leidama didelį finansinių sąnaudų reikalaujantį meno albumą, rizikavo savo asmeninėmis lėšomis ir, ko gero, yra didžiausia šios knygos rėmėja).

Šiaurės Amerikos šventovės – tai ne tik katalikų ir protestantų, bet ir kitų tikybų dievnamiai. Iki šiol net Lietuvos dailininkams, vitražo, freskos ar mozaikos meistrams (jau nekalbant apie eilinius skaitytojus, kultūros vartotojus), jų kolegų, gyvenančių anapus Atlanto, darbai buvo nežinoma žemė. Beatričė Kleizaitė-Vasaris, entuziastinga, nenuilstanti užjūrio lietuvių meno propaguotoja Lietuvoje (prisiminkim, kad jau pirmaisiais Nepriklausomybės metais ji rūpinosi į Lietuvą pargabinti Adomo Galdiko, Vytauto Kašubos, Vytauto Igno dailės darbus), Gedimino paminklo Vilniuje, Katedros aikštėje, įkvėpė ir organizatorė, plačiam Lietuvos ir išeivijos meno mylėtojų ratui pateikė tikrą siurprizą – apie 200 spalvotų ir nespaltvotų puikių reprodukcijų: dailininkų A. Elksaus, V. K. Jonyno, V. Kašubos kūrinių, taip pat po vieną kitą kūrinių (drauge su informaciniais tekstais) Lietuvoje irgi beveik nežinomų dailininkų: B. Jankienės-Jasiukevičienės, A. Kašubienės, Z. Kolbos, E. Marčiulionienės, sesers Mercedes, Lietuvoje labiau pažįstamų A. Valeškos ir K. Varnelio.

Šią knygą – meno albumą tikriausiai įdėmiai tyrinė ir dailininkai kūrėjai, ir bažnytinio meno vertintojai, su ja mieliai susipažins kitų kultūros sričių atstovai. Autorės tekstai, palydintys gausų vizualinį mūsų išeivijos sakralinės dailės palikimą, yra ir informatyvūs, ir analitiniai; neperkrauti specifinių menotyros terminų, kaip kartais atsitinka specializuotose tekstuose. Jie parašyti

monumentalų meną gerai pažįstantčio ir išmanančio žmogaus (pokario metais B. Kleizaitė-Vasaris studijavo meno istoriją Italijoje), sušildyti asmeninių kontaktų su menininkais emocijomis. Juose daug biografinių momentų, kurie leidžia geriau suvokti konkretaus menininko gyvenimo ir kūrybos kelią, o greta to – subalansuotą objektyvumą ir subjektyvumo matmuo, išplaukiantis iš cituojamų šaltinių (daugiausia Amerikos meno istorikų ir kritikų tekstų), iš pačių kūrėjų sakojimų, kurių esmę pagavusi autorė taikliai charakterizuoja kūrėjo meninius siekius ir uždavinius.

Išsamiausiai, bent jau iliustracine prasme, nušvieta Albino Elksaus kūryba. Lietuvoje šis pasaulinio lygio vitražo meistras iki šiol vis dar nepažįstamas. Jo kūryba, išbarstyta po Amerikos šventoves, spindi tų šventovių vitražais, kurių magiško poveikio, deja, tikriausiai negali perduoti net kokybiška reprodukcija. Tokia jau vitražo meno specifika, kad natūraliausiai jis atsiskleidžia

Šiaurės Amerikos šventovės iki šiol net Lietuvos dailininkams, vitražo, freskos ar mozaikos meistrams, jų kolegų, gyvenančių anapus Atlanto, darbai buvo nežinoma žemė

tik vietoje. Štai ką B. Kleizaitė-Vasaris kalba apie vitražo meno esmę: „Dėl specifinio stiklo ir šviesos santykio vitražas unikaliausia meno forma. Tai dinamiškas šviesos menas, priklausantis nuo šviesos pokyčių, niuansų įvairiu dienos, metų laiku, besikeičiant orui. Todėl kartais vitražai atrodo subtilūs, kartais dramatiški. Tai pati seniausia kinetinio meno forma“ (p. 32). Remdamasi asmenine patirtimi (autorė aplankė beveik 100 bažnyčių ir kitų sakralinių pastatų, nufotografavo jose esančius lietuvių vitražistų ir kitų monumentaliojo meno atstovų kūrinius) ir Amerikos meno kritikų vertinimais, B. Kleizaitė-Vasaris daro išvadą, kad A. Elksaus yra „retas menininkas, taip raiškiai savo kūriniams atspindintis tikrojo religinio meno atgimimą modernia kalba. Juose pasiekta meno ir tikėjimo sintezė.“ (p.37). Tai labai vertinga pastaba Lietuvos kūrėjams ir menotyrininkams, kurie buvo priversti paisyti

ideologinių reikalavimų ir varžymų. Net ir posovietinėje Lietuvoje tik vienam kitam menininkui (dailininkui arba architektui), kuriančiam sakraliniuose pastatuose, pavyko priartėti prie tikėjimo ir meno sintezės. Sakralinė dailė Lietuvos bažnyčiose dar ilgai nesijaus natūraliai jau vien dėl tos priežasties, kad sovietmečiu kūrėjams nebuvo prieinamas toks gilus tikėjimo pažinimas, kokį turėjo Vakarų pasaulio menininkai. O religinė praktika, būdinga ir natūrali Vakaruose sakralinę dailę kūrusiems autoriams, mūsų krašto menininkams vis dar tebėra – drįstu teigti – formalus dalykas, tikėjimo malonė juos dar turi aplankyti, t. y. jie dar turi ją išprašyti iš Dievo.

Taigi Albinas Elksaus, jau pasiligojęs, bet New Yorke dar šypsoi užkrečiantį skaidrią šypseną, rodančią jo sandomą su savimi ir pasauliu, jo dvasinio gyvenimo intensyvumą. A. Elksaus vitražai iš knygoje pateiktų reprodukcijų tiesiog tvieskia dangaus mėlynės, auk-

so, cinobrio, sodrios žalumos ir tauraus violeto spalvomis. A. Elksaus yra tikras stiklo tapybos virtuozas, ir tai stiprioji jo, kaip menininko, pusė. Neveltui ir jo knyga „Tapybos ant stiklo menas“ buvo išleista pakartotinai, Amerikoje ji laikoma geriausiu vitražo meno vadovu. A. Elksaus yra puikus piešėjas, gebantis lengvai banguota linija išpiešti šventųjų figūras ir pripildyti jas spalvų žėrėjimo. Jo vitražai – lyg dangiškųjų sferų muzika, kurios skambėjimą sunku sugauti kasdienybės ritmų užgožtai ausiai. Bet akys net reprodukcijose regi poetiškus kūrėjo dvasios proveržius, didingus vaizdinius, virpančius beribėje spalvų ir atspalvių jūroje. Mūsų akiai netikėtai šviežiai atrodo tie A. Elksaus kūriniai, kuriuose įkomponuotas šriftas – Kristaus žodžiai ar ištisos evangelijų frazės. Įtampinti į kinetinio meno formą tie žodžiai atsiveria naujomis prasmėmis. Abstrakčiame kūrinyje dailininkui artimi

Iliustracija iš Beatričės Kleizaitės-Vasaris knygos.

simboliai – gelė, paukštis vaisių kupinas medis, kryžius, taurė; tokie kūrinių savo menišku ir vertingumu nenusileidžia meistriskai atliktoms figūrinėms kompozicijoms.

Įdomu palyginti A. Elksaus sukurta emocinių būsenų – Gerai išdėstytą, Ramybės (įdomu, kad ją ženklina žydintis erškėtis, karūnuotas spyglių vainiku), Džiaugsmo (jį skelbia trimitai, išauginantys tobulą rožę, kurios dailininkas, anot jo paties pasakojimo, bevilistiškai ieško po pas gelii pardavėjus) – triptiką (p. 60–61) su kito garsaus vitražo meistro Vytauto Kazimiero Jonyno panašiu triptiku (p. 134–135) ir per juos pamatyti abiejų kūrėjų skirtumus ir panašumus. A. Elksaus triptikas šventos dvasios bažnyčioje New Hyde Park grakščiai skrieja aukštyn vertikalemis linijomis, išstiprdamas melnyne erdvėje. V. K. Jonyno triptikas (Stiprybė, Teisingumas, Supratingumas) Šventosios Šeimos seserų vienuolyno koplyčioje Monroe traukia akį sudurinė kompozicija, atspindėdama žemiškai vitališką menininko asmenybę. Spalvų gama abiejų dailininkų kūriniuose ta pati, bet jos „groja“ kitaip, demonstruodamos kitas emocines nuotaikas ir kitoki vidinį kūrėjo pasaulį.

V. K. Jonynas, kurį Beatričė Kleizaitė-Vasaris pristato kaip „lietuvių dailės legendą“ (p. 101), iš tikrųjų yra neapalaukiamas monumentalistas. A. Elksaus kūrė daugiausia vitražus ir mozaikas, o V. K. Jonynas emėsi įvairių meno sričių. Atsidūręs Amerikos žemyn, jo vitališkumas pasirodė tiesiog stebėtinai. Tai menininko ir verslininko sintezės puikus pavyzdys, kurį Lietuvoje kol kas dar beveik niekas negali pademonstruoti. Ilgą jo gyvenimo kelią lydėjo daugybė kūrinių Amerikos lietuvių ir nelietuvių bažnyčiose, aibė parodų, apdovanojimų, premijų. Savo kūrybos kelią dar Lietuvoje ir Vokietijoje pradėjęs kaip knygų iliustratorius, genialus ir apsuksrus (anot autorės) V. K. Jonynas per trumpą laiką Amerikoje išmoka vitražo amato, įsteigia savo meno studiją, kurioje be vitražų buvo kuriamos mozaikos, skulptūros, Kryžiaus kelio stotys, projektuojami bažnytiniai baldai, atliekami kiti bažnytiniam interjerui reikalingi kūriniai.

Nuo A. Elksaus vitražų V. K. Jonyno kūrinių, kurių pilna Amerikos šventovėse, skiriasi statiškesne kompozicija, liaudieskiškais, lietuviškesniais motyvais. Jie konkretesni savo

siužetais. Tam įtakos, matyt, turėjo dailininko bendradarbiavimas su architektu Jonu Muloku, kuris projektavo bažnyčias lietuviškosios parapijos. Išskirtinė yra Viešpaties atsimainymo bažnyčia Maspeeth. Altoriai, skulptūros, vitražai, stacijos, baldai – visa yra sukurta V. K. Jonyno. Pradėjęs nuo pokaryje kurtų gana realistinių Madonų, V. K. Jonynas pasiekia šėdėviško monumetalumo Notre Dame seserų koplyčioje („Getsemanės sode“), kur lyg vargonų gaudesio pripildytuose violeto tonuose žibčia raudonos tragizma ženklinančios liepsnelės.

Eidamas stilizacijos ir modernizacijos keliu V. K. Jonynas tampa neapalaukiamu ne tik vitražo, bet ir skulptūros, freskos ar sgrafito technikos monumetalistu. Jis intensyviai kūrė ligi senatvės. „Kol žmogus kūrybingas, jokia galybė jo nesunaikins. Kol kuria, tol gyvena. O gyvendamas – nesensta“. Toks buvo šio legendinio žmogaus gyvenimo credo.

Trečias Beatričės Kleizaitės-Vasaris knygos herojus – skulptorius Vytautas Kašuba, kurio „Paskutinės vakarienės“ fragmentas puošia knygos viršelį. Nuo pat jaunystės šį dailininką domino, jam imponavo žmogus, jo figura. Ne kaip materialis, o kaip dvasinė substancija. V. Kašuba išobulino savo figūrų plaukiantį plastiškumą naudodamas įvairias technikas ir medžiagas – medį, kaltą liečiantį akmenį, plaktą šviną. Jo kūrinių ypatybė – tam tikras, kone kosminis figūrų ar jų kompozicijų ritmas. Vadinamųjų „Sienų“ ciklai stebina mįslingu meniniu sumanymu, tarsi menininko užkoduota kitų gyvenimų ar pasaulių paslaptimi. Tyrinėtojų dėmesį turėtų atkreipti V. Kašubos figūrų akys ir rankos, jų kompozicinė „kalba“. Užmerkto arba plačiai atviros akys, užvertos arba pasauliui atskleistos rankos perduoda ne tik emocines būsenas, bet ir tarnauja kaip simboliai dailininko meninėje filosofijoje. Rankų ritmo dinamika pabrėžia figūrų statiškumą, ypač tai ryšku Kryžiaus kelio stotyse. O altoriaus frontonas „Paskutinė vakariene“ Šv. Tomo bažnyčioje Rochester prikausto dėmesį ne tik savo kompozicine vienove, kuria paprastai pasižymi senųjų kultūrų palikimas, bet ir centre – Kristaus – figūra.

Kristus, Kentėtojas ir Išganytojas, į jį su baime, viltimi, nuostaba, lūkesčiu, pasitikėjimu žvelgia jo mokiniai – apaštalai. Kristaus galvą gaubia ne

tik šlovės aureolė, bet ir kryžiaus šešėlis. Argi tai ne mūsų visų kancė, meilė ir viltis?

Kaip jau minėjau, enciklopediškai, su vienu kitu kūriniu autorė pristato dar keletą išeivijos lietuvių dailininkų, bažnytinio meno atstovų. Knygos įvade, po autorės „Pratarmės“, poetas Marcelijus Martinaitis savo studijoje „Lietuvių bažnytinis menas svetur“ aptaria sakralinio liaudies meno ir profesionaliojo meno ištakas, jo padėtį sovietų Lietuvoje ir laisvajame Vakarų pasaulyje, apžvelgia Bažnyčios ir meno modernėjimo santykį. Knygos vertę palydimajame savo žodyje paryškina arkivyskupas Sigitas Tamkevičius, sveikindamas autorę, kuri pasiryžė „savo tėvynainiams, dabar jau laisvos Lietuvos piliečiams, parodyti, kokia dvasiškai turininga ir meniškai originali, pasaulyje pripažįstama yra ta kūryba, kurios autoriai – prieškarinio Lietuvos išauginti, Vakarų meno mokyklose išsiskolę menininkai, turėję galimybę kurti lais-

vėję“. Tad reikia iš tiesų sveikinti autorę, atlikus darbą, kurio noriu tikėti, vargu ar kas nors kitas, mažiau atkaklus ir rizikuojantis, būtų ėmėsis. Ši knyga patikimai įsitvirtins mūsų meno istorijoje.

P. S. Birželio 17 d. Vilniaus rotušėje, Didžiojoje salėje, netilpo žmonės, norėję dalyvauti knygos sutiktuose. Buvo daug gėlių, sveikintojų, kalbėtojų. Iškilmes gražiai palydėjo choras „Aidija“, padainavęs keletą šiuolaikinių lietuvių kompozitorių dainų ir pagiedojęs giesmių, aktorė Gražina Urbonaitė, skaitusi Juditos Vaičiūnaitės ir Oskaro Milašiaus poeziją. Kalbėjo poetas Marcelijus Martinaitis, vitražistas, Dailės akademijos dėstytojas Žydrūnas Mirinavičius, šių eilučių autorė ir pati Beatričė, papasakojusi, kaip gimė knygos idėja ir koks buvo jos kelias iki pasirodymo meno ir kultūros visuomenei. Vakarą vedė Rotušės rūmų ceremonmeisteris, dailininkas Saulius Pilinkus.

Ramaus miestelio gyvenimo versmė

BIRUTĖ JANULEVIČIŪTĖ-IVAŠKEVIČIENĖ

Danija ją aplankiusiems svečiams iškyla atmintis, kaip kruopščiai tvarkomos žemės, išpuoselėtų sodų kraštas. Ir ne tik. Į pernai vykusį garsų Raskilde muzikos festivalį plūdo jaunimas iš įvairių pasaulio šalių. Miestas buvo pilnas sodo, niu, tačiau gatvėse neteko matyti jokios šiukšlės ar nuorikos. Jaunimas gerė alų, šurmuliavo, tačiau tas šurmulys neviršijo „ausies komforto“ normos. Beje, minioje niekas nepo ant kulnų, arba, kitaip tariant, nepažeidė tavo asmeninės erdvės.

Gyvenant dvi savaites Brendrup, mažame miestelyje, pradžioje stebino ramybė ir nuolatusis gatvės. Ką gi veikia šio miestelio gyventojai? Kaip gyvena čionykštė inteligentija, ką ji veikia vakarais, savaitgaliais?

Anni Riishojfard ir Williams B. Thompson namai-Brendrup pakrašty. Anni-filologė, mokanti anglų, prancūzų, lotynų, vokiečių kalbas, dėdusi kolekdzuose, Brendrup folkehojskole, Odense universitete. Jos vyras William – anglas, lotynų kalbos žinovas, ilgametis vizituojantis profesorius, mokes studentus lotynų kalbos įvairiose pasaulio šalyse – Didžiojoje Britanijoje, Olandijoje, Ispanijoje, Belgijoje, Nyderlanduose, Vengrijoje. Į Danią atvyko 1986 m. ir, čia sutikęs Anni, vedė ją ir pasiliko visam

laikui, retsykiais kartu su žmona aplankydami savo namus Didžiojoje Britanijoje.

Vakarojant Anni ir William namuose, imponavo šeiminių paprastumas, nuosirdus svetigumas. Pasinė apžiūrėti jų namus, kurie įrengti paprastai ir patogiai, be jokios prabangos. Vėliau Anni atsisėdė prie pianino ir žvakių šviesos skambina Bach, Beethoven. Svečių ir savo malonumui. Vėliau, prie skoningai paruošto stalo, patiekto jos paties kepto pyrago, arbatos puodelio kalbos netilo iki vėlumos.

Teko svečiuotis ir skulptoriaus Allan Bo Jensen bei jo žmonos Karen, tekstilinės, dėsantios Odense meno, rankdarbių ir namų ekonomikos koledže, namuose. Allen, ilgą laiką dirbęs jūreivių, ir laive surasdavo laiko tapyti. Polinkis meniui, pasak paties Allan, jam būdingas nuo mažens.

Allan ir Karen – menininkai, užsimantys ir verslu. Gautų pajamų užtenka kelionėms, kurios šiai šeimai labai svarbios. Dvi Allan ir Karen dukros jau pilnametės, tačiau tėvai neskubina jų rinktis būsimos specialybės, bet sudaro galimybes pakelti po pasaulį, labiau pažinti gyvenimą, įgyti patirties, savarankiškumo. Tada ir būsimos specialybės pasirinkimo „paklaidos tikimybės“ bus daug mažesnės.

Nukleta | 4 psl.

B. Kleizaitė-Vasaris knygos sutiktuvių dalyviai. Iš kairės: vitražistas Žydrūnas Mirinavičius, knygos autorė B. Vasaris, knygos redaktorė Aldona Žemaitytė-Petrauskienė, poetas Marcelijus Martinaitis, Kauno arkikatedros klebonas ir Kauno arkivyskupijos muziejaus dir. kun. Evaldas Vitulskis (knygos leidėjas), eilės skaito aktorė Gražina Urbonaitė. Audronius G. Zygevičius nuotr.

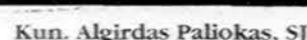
Allan Bo Jensen ir jo žmona Karen.

Valentinas Ramonis Vilnijauskas

Stasė E. Semėnienė

Stasė E. Semėnienė

„Žodis tarnystėms”: autorius nurodo, kad kiekvienai tarnystei Kristus yra pavyzdys ir idealas. Pasauliečių kunigystėje tikintieji dalyvauja kunigiškoje Kristaus misijoje — žmonių keitimo stebukle — pradedant nuo savęs, paveikiant ir kitus, bent aplinkinius artimuosius. Mokytojai idealu bei pavyzdžiu taip pat pastatomas Kristus, ne vien perduodąs žinias, bet ir savo pavyzdžiu mokąs tapti tauriu žmogui.

Šiuo ilgiausiu skyrumi, rodos, knyga galėtų ir baigtis bet ne — autorius knyga užbaigia kitu skyrumi: „Žodinė tėvynei“. I šį skyrių yra sudėję rupeščiai Lietuva ir aiškinamas, kas su ja negerai, ir kaimai būti geriau. Lietuvoje sovietinis žmogus (homo sovieticus)

Knyga pateikia puikius dvasinio pasiskaitymo medžiagos juo labiau, kad ji iliustruojama Jono Maleiškos meniskomis, spalvotomis gamtos nuotraukomis, palydimomis atitinkamomis Šventojo Rašto ištraukomis. Šios iliustracijos ir įkvėpto žodžio mintys dar labiau pakeičia knygos dvasinę vertę.

Šiuo Dievo pažinimo
džiaugsmu, dvasios
nušvitimu bei
dvasinėmis patirtimis
traukte traukia
apdovanoti kitus

Kun. Algirdas Paliokas, SJ.
Žodžiai. Autoriaus religinių
straipsnių rinkinys. Knyga
ilustruota spalvotomis Jono
Maleiško nuotraukomis. Išle-
do Lietuvos „Caritas“ leidykla.
Spausdino Morkūnų ir Ko
spaustuvė, Kaunas, 2004. 317
psl.

„Žodis Marijai” — šilti žodžiai apie mums Jėzaus paveldėtą Motiną: „Žvaigždimis vainikuotojai” gegužės mėnesio dainuojamos pavasario gėlės ir susižavėjimo jausmai; „Motinų Motina” yra mūsų dėsimo centras spalio mėnesį, nes Jos motininė kojo dėsimo centre esame mes.

Ramaus miestelio gyvybės versmė

Išvykstant iš Danijos, pa
mąstyti yra apie daug ką. Iver
tinti tikrosios tolerancijos ir pa
garbos greta esantiems vertę.
Sugebėjimą pastebėti ir kurti
grožį kiekvieną dieną aplin
koje, kurioje gyvenį ir dirbi.

